

sayıştay

5 D E R G İ S İ

SAYI : 28

OCAK - MART 1998

İÇİNDEKİLER

- 3 Sayıştay Başkan ve Üye Seçimleri Yapıldı**
- 7 Prof.Dr.M.Kâmil Mutluer'in 8 Mayıs 1998 Cuma Günü Tanışma Toplantısı Konuşma Metni**
- 9 İş Yasasına Göre Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırılması**
Dr. Birsen ERSEL
Çalışma Ekonomist Doçenti
- 20 Mükelleflerin Vergiye Yaklaşımını Belirleyen Faktörler ile İlgili Ampirik Bir Çalışma**
Mehmet YÜCE
Adnan GERÇEK
Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü
Araştırma Görevlileri
- 32 Para Politikası Araçları**
Memduh ASLAN AKÇAY
DPT Uzmanı
- 48 Performans Denetiminde İstatistik Tekniklerinin Kullanılması**
İbrahim ÜNSAL
Sayıştay Uzman Denetçisi
- 85 Kolluk Teşkilatı ve Adli Kolluk**
Dr. Haluk ÇOLAK
Hakim, Adalet Bakanlığı Müşaviri
- 92 Yönetimin Denetlenmesinde Etkenlik Arayışları ve Son Gelişmeler**
M.Akif ÖZER
Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü Araştırma
Görevlisi
- 114 Toplam Kalite Yönetimi**
Derya KUBALI
Sayıştay Başdenetçisi
- 130 Kanada Sayıştay'ı Genel Mesleki Davranış Kuralları**
Çeviren: İlyas SARITAŞ
Sayıştay Denetçisi

İŞ YASASINA GÖRE SAKAT VE ESKİ HÜKÜMLÜ ÇALIŞTIRILMASI

Dr.Birsen ERSEL ()*

Çalışma Ekonomisi Doçenti

GİRİŞ

1475 sayılı İş Yasasının 25.Maddesinde belirtilen "50 ve üzerinde işçi çalıştıran her iş yerinde en az 1 sakat ve 1 eski hükümlü çalıştırılması" kuralında, yaptırım para cezası ile sınırlıdır. Günümüz koşullarında bu para cezası önemli olmamaktadır. Bu nedenlerden ötürü, söz konusu madde çalışma hayatımızda işlememektedir.

İş Yasamızda böyle bir hükmün yer alması; sakat ama bazı işlerde faydalı olabilecek, üretime katkıda bulunabilecek kimselere çalışma olanağı sağlanmasıdır. Çalışma olanağına kavuşan sakat kimseler, başkalarına yük olmadan hayatlarını devam ettirebileceklerdir.

"İşverenler 50 veya daha fazla işçi çalıştırdıkları işyerlerinde %3 oranında sakat kimseyi, meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun bir işte çalıştırmakla yükümlüdürler. Aynı il hudutları içinde birden fazla işyeri bulunan işverenlerin çalıştırmakla yükümlü olduğu sakat sayısı, toplam işçi sayısına göre hesaplanır" (1) hükmünü koymuştur. Aynı maddenin ikinci fıkrasında da; "çalıştırılacak özürlü sayısının tespitinde bu kanuna tabi işyerlerinde çalışan işçilerin sayısı esas alınır. %3'ünün hesaplanmasında yarım kadar olan kesirler dikkate alınmaz. Yarım ve daha fazla olanlar tama çıkarılır" denilmiştir.

Söz konusu maddenin son fıkrasında "çalıştırılacak eski hükümlülerin nitelikleri, hangi işlerde çalıştırılabilecekleri, bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel ve ücret şartları ile İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından sakatların mesleğe yönlendirilmesi, mesleki yönden işverenlerce nasıl işe alınacakları bir tüzükle düzenlenir" hükmünü getirmiştir.

Sakatların ve eski hükümlülerin çalıştırılması: Yasa uyarınca işverenlerin bu hükmü yerine getirmeleri gerekmektedir. Ayrıca; 1982 Anayasamızın IV.Bölümü çalışma ve sözleşme hürriyeti başlığı altında, şu maddeye yer vermektedir:

(*) Dr. Birsen Ersel. Çalışma Ekonomisi Doçenti. I.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesidir.

(1) 1475 Sayılı İş Kanunu. Ankara. 1993

Madde 48- "Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir". Madde herkese dilediği alanda çalışma ve sözleşme yapma olanağı tanımıştır.

"Çalışma ile ilgili hükümler" başlığı altındaki V.Bölümün A. "Çalışma hakkı ve ödevi" alt başlığında ise devlet ile ferdin çalışma yaşamı arasındaki ilişki ilke bazında ele alınmıştır.

Madde 49- "Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır." Kanun koyucu, bu ilkeyi kabul eden Anayasanın 48. Maddesine de uygun olarak, İş Yasasının 25. Maddesi ile işverene belirli esaslar içerisinde sakat ve eski hükümlülerle hizmet akdi yapmak zorunluluğunu öngörmekteydi. Ancak, İş Yasasının 25. Maddesi, sakat işçilerle maluliyeti sonradan kalkmış işçilere ve sadece eski hükümlülere çalışma olanağı sağlamayı amaçlamaktadır.

I. SAKAT VE ESKİ HÜKÜMLÜ İŞÇİ ÇALIŞTIRMANIN ŞARTLARI

İş Yasasının 25. Maddesi sakat ve eski hükümlü işçi çalıştırma zorunluluğunu bir ölçüye bağlamıştır: "Eski hükümlü çalıştırılmasında kanundaki kamu güvenliği ile ilgili hizmetlere ilişkin özel hükümler saklıdır.

İşveren çalıştırmak zorunda olduğu eski hükümlüleri İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığı ile sağlar.

Çalıştırılacak eski hükümlülerin nitelikleri, hangi işlerde çalıştırılabilecekleri, bunların işyerlerinde genel hükümler dışında bağlı olacakları özel ve ücret şartları ile bunların işverenlerce işe alınma usul ve esasları bir tüzükle düzenlenir" hükmünü getirmiştir.

İş Yasasının 25. Maddesinde hizmet akdi yapma zorunluluğu ile ilgili "iki ayrı hali düzenlemekte ve bunlardan biri işyerinde sakat ve eski hükümlü kimselerin çalıştırılması amacıyla geliştirilmiş bulunmaktadır. İkinci hal, işyerinden malulen ayrılan işçilerin tekrar işe alınmasıdır. (2)

Sakat ve eski hükümlüleri işe alma yükümlülüğü, sosyal ve iktisadi yönden bir toplum ödevi olarak kabul edilmektedir.

(2) Münir Ekonomi. İş Hukuku, Ferdi İş Hukuku. Teknik Üniversitesi Matbaası. 1980, s.94.

Ayrıca, Almanya'da aynı görüşle ağır sakatların çalıştırılması yükümlülüğünü koyan, 16.6.1953 tarihli bir kanun çıkarılmıştır. "Ağır Sakatların Çalıştırılması Hakkında Federal kanun" (Bundesgesetz über die Beschaeftigung-Schwerbeschaeftigter) (3)

Sakat ve eski hükümlülere çalışma olanağı sağlanması açısından, söz konusu maddenin oldukça anlamlı bir işlevi vardır. "Yine bu madde ile sakat ve eski hükümlülere işe alma yükümlülüğü sosyal ve ekonomik bakımdan bir toplumsal görev olarak benimsenmiştir." (4)

İş Yasası uyarınca çıkarılan R.G. 21 Ocak 1972 tarih ve 14079 sayılı Yönetmelik ve ayrıca, yönetmeliğin bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bir madde eklenilmesine ilişkin çıkarılan R.G. 23 Mart 1974 ve 14836 sayılı yönetmelikte de sakat ve eski hükümlülerle ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Bütün bu düzenlemelere karşın, işverenin bu zorunluluğu uygulamaması halinde, sadece para cezası hükmüne yer verilmiş bulunmaktadır.

Para cezası da, yüksek enflasyon oranında caydırıcı bir rol oynamaktan uzak kalmaktadır. Oysa ki, çok daha yüksek bir para cezası uygulansa, bu yaptırımın caydırıcı olacağına inanmaktayız. Sakat ve Eski Hükümlülerin Çalıştırılmaları Hakkında Yönetmelik'in 2. Maddesine göre: "Beden veya zihin gücünden belirli bir oranda yoksun olduğu sağlık kurulu raporu ile belirlenen ve bir iş bulmakta genellikle zorluk çeken, fakat herhangi bir iş yerinde sözkonusu yetersizliğine rağmen, bazı işleri derhal veya kısa bir alıştırtma sonunda yapabilecek durumda olan kimseye sakat denilir" tanımını yapmıştır. Bu tanımda da görüldüğü gibi, sakatlığın saptanması açısından, önemli olan noktalardan biri, çalışma gücünün belirli bir oranda yitirilmiş olması ele alınmaktadır. Sözkonusu yönetmeliğin 3. maddesi "sürekli olarak çalışma güçlerinin en az %40, en çok %70'inden yoksun oldukları belgelenen kimseler sakat sayılırlar, ayrıca, çalışma güçlerinden %70'in üstünde yoksun olmakla beraber, bir işte yararlı bir şekilde çalışabilecek durumda oldukları saptananlar da işe alınma hükümlerinden yararlanırlar. Zihni sakatlıklar esas itibariyle yönetmeliğin uygulama alanı dışında tutulmuştur. Ancak zihnen hasta olmakla beraber, çalışabileceği sağlık kurulu raporuyla saptananların işe alınma hakkından faydalanabilecekleri kabul edilmiştir. Sakatlığın doğuştan olması veya sonradan meydana gelmesi ve sakatlığı doğuran nedenler önemli değildir" denilmektedir.

(3) Hueck-Nipperdey. *Ish.* 670 vd; Nikisch. *I sh* 200 vd; Kaskel-Dersch. *sh.* 125 vd. *Münir Ekonomi. İş Hukuku. Ferdi İş Hukuku*, 2. Bast. s.94'de anılıyor.

(4) Bu konuda daha fazla bilgi için: Kenan Tunçomağ. *Sakat ve Eski Hükümlü İşçi Çalıştırma Yükümü*. I.Ü.HFM. Cilt XI. sayı: 1-4 İstanbul. 1974. s.385. *Münir Ekonomi. İş Hukuku*. Cilt I ve *Ferdi İş Hukuku*. s.94-96; Çenberci. s. 525; Zühtü Altan. *Sakatlar ve Türkiye'de Çalışma Sorunları*. Eskişehir 1976. s.316.

Söz konusu Tüzük 6 Ocak 1997 tarih ve 22869 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren "Sakatların İstihdamı Hakkında Tüzükte Değişiklik Yapılmasına Dair Tüzük"de "Tanım" başlığı altında "Madde 2"de "Bedensel, zihinsel ve ruhsal özürleri nedeniyle çalışma gücünün en az %40'ından yoksun olduğu sağlık kurulu raporu ile belgelenenler, bu tüzük hükümleri bakımından sakat sayılırlar.

Ancak, özürleri nedeni ile sağlık kurulu raporunda çalışamayacakları belirtilmiş olanlar bu Tüzük hükümlerinden yararlanamazlar" hükmünü getirmiştir.

Bu durumlar sadece bizim İş Yasamıza özgü değildir. Benzer esaslar Alman Hukukunda, yer almaktadır. (5)

Ayrıca Yönetmelikte sakat ve eski hükümlülerin işe yerleştirilmesi yönünden kendi aralarında bir öncelik sırası da getirilmiştir. Madde 4 ve madde 28'de belirtildiği gibi. Bir iş yerinde çalışırken sakatlanmış olanların; aynı şekilde, rehabilite edilmiş olanlar, sosyal güvenlik kuruluşlarından yardım ve aylık almayanlara işe yerleştirmede öncelik tanınmaktadır.

II. SAKAT VE ESKİ HÜKÜMLÜ ÇALIŞTIRMA UYGULAMASI

Gerek 3008 sayılı İş Kanunumuzda, gerekse Borçlar Kanunumuzun Hizmet Akdini düzenleyen 313. maddesi ve diğer maddelerinde ve 347. maddesi de dahil olmak üzere hiç bir maddesinde sakat ve eski hükümlü çalıştırılmasına ilişkin bir hükme rastlanmamaktadır.

1475 sayılı İş Yasasının Çalıştırma Zorunluluğu başlığı altında madde 25, A. Fıkrasında ve devamla B. fıkrasında, özellikle ve altını çizerek belirtiyoruz ki, "Çalıştırma Zorunluluğu" başlığı altında:

A) fıkrasında "sakat işçi çalıştırmayı",

B) fıkrasında da "eski hükümlü çalıştırmayı" mecbur tutmuştur. Bu mecburiyeti de "Çalıştırma Zorunluluğu" olarak belirtmiştir. Zorunlunun sözlük manası: "Olmaz, olmayan, zaruri"(6) demektir. Zaruri'nin de sözlük manasının "Göcemli, zorunlu"(7) olduğunu görüyoruz.

(5) Hueck-Nipperdey, Ish. 767. Münir Ekonomi. s.95'de anılıyor.

(6) Türk Dil Kurumu. Türkçe Sözlük. Cumhuriyet Basımevi, İstanbul, 1945.

(7) a.g.c.

Diğer bir sözlükte de "Zorunlu kelimesini; "olması gereken, olması kaçınılmaz olan" (8) olarak tanımlandığını görüyoruz.

Yasa hükmüne göre çalıştırma zorunda oldukları açık ve kesindir.

Sakat olmak elbette ki istenilmeyen bir durumdur. Sakatlık doğuştan olabileceği gibi daha sonra da insanların başına gelebilir. Bir kaza sonucu bazı organların düzelemeyecek veya işlev yapamayacak derecede tahribata uğraması sözkonusu olabilir. Böyle durumda olup da, başkasının yardımı olmadan, bazı işleri masa başında çok verimli bir şekilde yerine getirebilen, sakatlar sözkonusu olabilir. Bu kimseleri moral bakımından sağlıklı tutmak amaçlanmaktadır. Sakat olmakla birlikte bazı işlerde yararlı olduklarını kanıtlama şansı tanınarak, hayatlarını anlamlı kılmamanın bir toplum görevi olduğuna inanıyoruz. Bu kimselere iş vererek, bazı işlerde faydalı olmalarını sağlamak ve aynı zamanda gelir elde etmek olanağına kavuşturmak amaçlanmaktadır. Böylece sakat kimseler başkalarına muhtaç olmadan hayatlarını sürdürme olanağına kavuşacaklardır. Başkaları tarafından horlanmadan, toplumdaki dışlanmadan, en yakınlarına dahi muhtaç olmadan yaşama şansına kavuşacaklardır. Kendilerine iş verilerek çalışmaları sağlanacak ve bir gelire sahip olup huzurlu yaşayacaklardır. Hayat onlar için bir yük değil, yaşamaya değer olacaktır.

Aynı şekilde düşünülerek, eski hükümlü çalıştırmak, bizce bir toplum görevi olarak düşünülmelidir. Bir kez suç işlemiş ve bunun cezasını da çekerek tekrar normal hayata dönme olanağına kavuşmuş kimselere de iş vererek çalışmaları sağlanmalıdır. Elbette ki, işverenler, "huyulu huyundan vazgeçer mi" diye düşünebilirler. Haklı oldukları da bir gerçek. Ama böyle olmakla birlikte, onlara bir şans tanınarak, onların da çalışması sağlanmalı. Yasal yollardan devamlı bir gelire sahip olmalıdırlar diye düşünüyoruz.

İşverenler de bazı durumlarda kuşku duyup, çekimser davranmalarında haklı olabilirler. Ama işyerindeki kontrol mekanizmalarını daha dikkatli çalıştırarak veya daha özenli işleterek, işe aldıkları eski hükümlüleri, çırak ise usta, usta ise ustabaşı, kısım amiri, şef gibi unvanlara sahip çalışanların denetiminde faydalı ve yararlı olmaları sağlanabilir. Tekrar suç işlemeleri önlenmiş olur. Onlarda normal bir hayata kavuşmuş olurlar. Böylece toplumdaki suç oranı da arttırılmaz. Aksine düşürülmesine yardımcı olunması sağlanmış olur.

İşvereniyle, çalışanlarıyla toplumda hepimizin bazı görevleri vardır. Huzurlu bir toplumda yaşamak istiyorsak, bizlere düşen görevlerin olduğuna inanmalı ve bu görevlerin, yükümlülüklerini yerine getirmeliyiz diye düşünüyoruz.

(8) Ali Pusküllüoğlu, Öz Türkçe Sözlük, Bilgi Basımevi, Ankara, 1975.

III. SAKAT VE ESKİ HÜKÜMLÜ ÇALIŞTIRMANIN YAPTIRIMLARI

1475 sayılı İş Yasasının "Hizmet akdine ilişkin cezalar" başlığı altında madde 98 (c) fıkrasında "25 inci maddesindeki hükümlere aykırı hareketle sakat veya eski hükümlü çalıştırmayan işveren veya vekiline çalıştırmadığı her sakat ve eski hükümlü ve çalıştırmadığı her ay için beşyüzbin lira para cezası verilir" hükmünü görüyoruz.

Devlet İstatistik Enstitüsü fiyat endekslerine baktığımızda 1998 yılı Ocak ayı, bir önceki yılın aynı ayma göre değişim sütununun, tüketici fiyat indekslerinin Türkiye oranının %101.6 olduğunu görüyoruz. (9)

Bu kadar yüksek oranda, enflasyon olan bir ülkede beşyüzbin lira ceza miktarının hiç bir anlamı kalmamakta, komik olmaktadır. Böyle bir ceza miktarı da caydırıcı olmaktan çok uzaktır. Uygulama da hiç bir anlam ifade etmediği için işverenler bu hükme uyma yerine beşyüzbin lira cezayı ödeyerek sakat ve eski hükümlü çalıştırmaktan kurtulmaktadırlar.

IV. SAKAT İŞÇİ ÇALIŞTIRMAMANIN BASINA YANSIMASI

Ülkemizde yayınlanan büyük gazetelerin bir tanesinde şu haber başlığı dikkatimizi çekti: "Sakat Çalıştırmamanın Cezası sadece 500 bin lira" bu başlıkta "sadece 500 bin lira" olarak vurgulanması, bu cezanın çok az olduğunu ve hiç bir caydırıcı etkisi olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Haberin alt başlığında ise "1475 sayılı İş Yasası'nın 25.maddesinde yer alan "50 ve üzerinde işçi çalıştıran her işyerinde en az bir sakat çalıştırılması" kuralı işletilemiyor" denilerek bu kuralı çiğneyen ve para cezası ödeyerek bu yükümlülükten kurtulan bir çok işyeri belirtiliyor. ... haberin sonunda "Yasada öngörüldüğü halde, çalıştırılmayan her sakat işçi için öngörülen ayda beşyüzbin lira para cezasının arttırılması amacıyla hazırlanan yasa tasarısının 1992 yılından beri TBMM'de beklediği öğrenildi" (10) denilerek haber son buluyor.

(9) DİE. Fiyat İndeksleri (1994=100) Ocak 1998 Yılı, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını

(10) Cumhuriyet. 9 Mayıs 1995.

İSTATİSTİKİ BİLGİLER

Sakat Erkek ve Eski Hükümlü İşe Başvuru, Açık İş, İşe Yerleştirme
Applications, vacancies, and presentations made to employers; placements;
labour force and registered unemployed (continued)

Erkek-Male	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Sakatlardan iş isteyen Disabled, seeking a job	10100	10085	7909	7221	8717	7606	9544	11164	10713	12431	10361	7878	8218	10368
E.hükümlülerden iş isteyen Ex-convicts seeking a job	5077	5185	4229	6078	5229	4581	6137	6594	10081	6859	5712	4868	3557	3773
Açık iş- Vacancies	13090	15303	10846	20651	19027	17693	20062	20117	18348	21581	20540	17283	17935	18795
Kamu-Public			7638	17400	15023	13915	14824	13791	13265	16835	16276	13337	12976	12334
Özel-Private	--	--	3207	3251	3393	3778	5232	6310	5081	4687	4264	3953	4953	6461
Sakat Yerleştirme Placement of disabled persons	2469	4272	3390	2832	4054	4179	6830	5713	4671	4670	4653	3596	4374	4923
Kamu-Public	1587	3072	1612	1607	1823	1752	2363	1568	1342	1220	1414	892	827	856
Özel-Private	882	1200	1778	1225	2231	2427	4467	4145	3329	3450	3239	2704	3547	4067
Eski hükümlü Yerleştirme Placement of ex-convicts	1504	2035	2658	2032	2595	2735	4232	3158	2863	2509	2785	2370	2556	2129
Kamu-Public	945	1098	903	1081	1348	1480	2043	1398	1032	680	852	1052	997	528
Özel-Private	559	937	1755	951	1247	1255	2189	1760	1831	1829	1933	1318	1559	1601

s.240

(1)

Tablo: (1)

İstatistiklerde Belirtilen Sakat ve Eski Hükümlülerden İş İsteyen ve İşe Yerleştirilenler:

I. Tabloda erkek sakatlardan iş isteyenler 1983 yılında 10.000 iken yıllar itibariyle yükselip alçalma göstermiş. En düşük 1986 yılında 7221 olmuş. En yüksek 1992 yılında 12431'e ulaşmış. 1996 yılında da 10336'da kalmıştır. Erkek eski hükümlülerde ise 1983 yılında 5077 iken yıllar itibariyle yükselip alçalma göstermiş. En düşük 1985 yılında 4229 olmuş. 1991 yılında en yüksek 10081'e yükselmiş. 1996 yılında da 3773'de kalmıştır.

İşe yerleştirme: Sakat işe yerleştirme en düşük 1983'de 2469 en yüksek işe yerleştirme ise 6830 kişiyle 1989 yılında olmuş ve 1996'da 4923'de kalmıştır. Tabloda da görüleceği üzere işe yerleştirme de kamu ve özel sektörde olmak üzere ayrı ayrı gösterilmiştir.

Kadın Sakat ve Eski Hükümlü, Başvuru, Açık İş, İşverene Takdim, İşe Yerleştirme, Kayıtlı İşgücü ve Kayıtlı İşsizler
Applications, vacancies, and presentations made to employers; placements; labour force and registered unemployed (continued)

Kadın-Female	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Sakatlardan iş isteyen Disabled, seeking a job	1211	1224	843	796	1048	1118	1278	1412	1331	1538	1317	1086	1346	1581
E.hükümlülerden iş isteyen Ex-convicts seeking a job	56	43	56	75	45	41	41	59	145	64	53	70	55	48
Açık İş Vacancies	70382	64112	61537	68723	72140	78002	81280	92725	85595	85545	73309	78187	93372	79865
Kamu-Public	--	--	5959	12255	11399	10353	10959	12998	11276	14009	13529	12290	9888	8457
Özel-Private	--	--	55578	56468	60741	67649	71321	79727	74319	71536	59780	65897	83484	71408
Sakat Yerleştirme Placement of disabled persons	361	632	453	349	392	511	796	694	590	541	522	485	594	660
Kamu-Public	263	481	210	218	160	201	275	158	120	120	162	84	77	93
Özel-Private	98	151	243	131	232	310	521	536	470	421	360	401	517	567
Eski hükümlü Yerleştirme Placement of ex-convicts	20	24	34	20	24	25	41	26	43	35	23	43	39	28
Kamu Public	13	10	3	7	4	8	19	14	8	5	4	5	5	6
Özel-Private	7	14	31	13	20	17	22	12	35	30	19	38	34	22

s.241

(2)

Tablo: (2)

Aynı şekilde 2.Tabloda Kadın Sakat ve Eski Hükümlülerden de İş İsteyen ve İşe Yerleştirilenler:

Kadın sakatlardan iş isteyenler 1983 yılında 1211 iken yıllar itibariyle en düşük 1986 yılında 796 ve 1996 yılında en yüksek 1581 kişi olmuştur.

Kadın eski hükümlülerden 1983 yılında 58 kişi iken 1988-1989 yıllarında 41 kişi olmuş en yüksek 1991 yılında 145 kişiyi bulmuştur. 1996'da da 48 kişiye düşmüştür.

Sakatlarda 1983 yılında işe yerleştirme 361 kişi iken, en düşük 1986 yılında 349 kişi, en yüksek de 1989'da 796 kişi olmuştur. 1996'da 660 kişi olarak görülmektedir. Burada da kamu ve özel sektör işe yerleştirmelerinde ayrı ayrı görülmektedir.

Başvuru, Açık İş, İşverene Takdim, İşe Yerleştirme, Kayıtlı İşgücü ve Kayıtlı İşsizler
Applications, vacancies, and presentations made to employers; placements; labour force and registered unemployed (continued)

Toplam-Total	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Sakatlardan iş isteyen Disabled, seeking a job	11311	11309	8752	8017	9765	8724	10822	12576	12044	13969	11678	8964	9564	11949
E.hükümlülerden iş isteyen Ex-convicts seeking a job	5133	5228	4285	6153	5274	4622	6178	6653	10226	6923	5765	4938	3612	3821
Açık iş- Vacancies	200472	214415	170002	275235	262416	254938	282842	293742	269081	301355	278715	251017	272707	267060
Kamu-Public	--	--	82347	186255	167682	149503	159199	150914	143921	182944	176292	145527	139687	130791
Özel-Private	--	--	87655	88980	94734	105435	123643	142828	125160	118411	102423	105490	133020	136269
Sakat Yerleştirme Placement of disabled persons	2830	4904	3843	3181	4446	4690	7626	6407	5261	5211	5175	4081	4968	5583
Kamu-Public	1850	3553	1822	1825	1983	1953	2638	1726	1462	1340	1576	976	904	949
Özel-Private	980	1351	2021	1356	2463	2737	4988	4681	3799	3871	3599	3105	4064	4634
Eski hükümlü Yerleştirme Placement of ex-convicts	1524	2059	2692	2052	2619	2760	4273	3184	2906	2544	2808	2413	2595	2157
Kamu-Public	958	1108	906	1088	1352	1488	2062	1412	1040	685	856	1057	1002	534
Özel-Private	566	951	1786	964	1267	1272	2211	1772	1866	1859	1952	1356	1593	1623

Tablo: (3)

Kaynak: (1), (2), (3). Çalışma İstatistikleri 1996. T.C.Başbakanlık D.İ.E. 1997 Labour Statistics. s.240, 241, 239.

3.tabloda toplam olarak verilmiştir. Sakatlardan iş isteyen 1983 yılında 11311 kişi iken en düşük 1986 yılında 8017 kişi olmuş en yüksek de 1991 yılında 12044 kişiyi bulmuştur. 1996 yılında ise 11949 kişi de kalmıştır.

Eski hükümlülerde ise 1983 yılında 5133 iken yıllar itibariyle en yüksek 1991 yılında 10226 olmuş, 1996 yılında da en düşük 3821'de kalmıştır.

Sakat işe yerleştirmede toplam olarak 1983 yılında 2830 olmuş 1986'da en düşük 3181 olmuş, en yüksek ise, 1989 yılında 7626'ya yükselmiş, 1996 yılında ise 5563'de kalmıştır.

Eski hükümlülerde toplam işe yerleştirme ise 1983 yılında 1524 iken, yıllar itibariyle en düşük 1986 yılında 2052 olmuş, en yüksek duruma 1989 yılında ulaşmış, 4273 olmuş, 1996'da da 2157'de kalmıştır.

V.ÖNERİLER VE SONUÇ

Bütün bu açıklamaların ışığında sadece 1475 sayılı İş Yasası ile ilgili olmayıp tüm yasalarımızda uygulanması öngörülen yaptırımların günümüz koşullarına uyarlanması, caydırıcı özelliğinin ön plana çıkarılarak bireylerimizin yasaklar karşısında daha duyarlı olması sağlanmalıdır.

Sakatlara ve eski hükümlülere acıyarak onlara yardım edip geçici mutluluklarının sağlanması yerine, kalıcı ve köklü çözümler üretilmelidir. Onları işe alıp, her birini yapabilecekleri işlerde istihdam edip, sürekli gelire kavuşturmaları sağlanmalıdır.

İşverenlerimizin bu durumlarda daha duyarlı ve gerçekçi davranmaları sağlanmalıdır. Gerçekçi ve duyarlı davranmaları sadece yasalarla getirilen yaptırımlarla değil, seminer, konferans, görsel ve yazılı medya ile kendilerine ulaşıp insani yaklaşımlarla konu ele alınmalıdır.

Ayrıca, devlet ve sivil toplum örgütleri veya İş ve İşçi Bulma Kurumu aracılığı ile kurslar açılabilir. Sakat ve eski hükümlüler açılan kurslarda rehabilite edilmelidir. Bazı meslek ve işlere alıştırılarak kendilerine beceri kazandırılarak bazı atölyelerde istihdamları sağlanmalıdır.

İşçi-İşveren örgütleri, Sendikalar, Üniversitelerin konuyla ilgili bölümleri, Parlamentomuz, hatta toplumumuzdaki tüm sivil toplum örgütleri aracılığı ile ele alınıp incelenmeli ve başarıya götürülecek yollar aranmalıdır.

Özellikle de "Yasada öngörüldüğü halde çalıştırılmayan her sakat işçi için öngörülen ayda 500 bin lira para cezasının artırılması amacıyla hazırlanan yasa tasarısının 1992 yılından beri TBMM'de bekletilip kadük olduğu da öğrenildikten sonra, parlamenterlerimizin daha duyarlı olmaları gerektiğini özellikle burada vurgulamak istiyoruz.

Ülke hepimizdir. Bizler de bu ülkenin bireyleri olarak, birbirimize yardımcı olmamız ve birbirimizi desteklemek durumunda bulunmamız, birinci uyandırılmalı. Konunun sadece ekonomik olmayıp, insani yönleri de ele alınmalıdır. Sosyal ve psikolojik açıdan incelenip değerlendirilmesi gerektiği inancındayız.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- 1) Altan, Zühtü, Sakatlar ve Türkiye'de Çalışma Sorunları. Eskişehir. 1976
- 2) Çelik, Nuri. İş Hukuku Dersleri. İstanbul, Sermet Matbaası, 1979
- 3) Ekonomi, Münir. İş Hukuku. Cilt I ve Ferdi İş Hukuku. İstanbul Teknik Üniversite Matbaası, 1980
- 4) Esener, Turhan. İş Hukuku. Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 432, 1978

DİĞER KAYNAKLAR

- 5) DİE. Fiyat İndeksleri (1994=100) Ocak 1998 Yılı. Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını
- 6) DİE. Çalışma İstatistikleri 1996. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. 1997 Labour Statistics
- 7) T.C. Anayasası. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1982
- 8) 1475 Sayılı İş Kanunu. Ankara, 1993
- 9) T.C.R.G. 21/Ocak/1972, Sayı, 14079, T.C.R.G. 23/Mart/1974, Sayı, 14836, T.C.R.G. 6/Ocak/1997, Sayı, 22869